

ASPECTE ALE TERMINOLOGIEI ECOLOGICE

Dorina MACOVEI, Olga DUHLICHER

Catedra Limbi Germanice

The expansion of new fields of knowledge and modern technologies has an increasingly important impact on the development and the evolution of terminological systems of languages. Thus, ecological terminology, as a part of this field, is continuously changing and undergoes the same processes that belong to the common language, such as: synonymy, antonymy, polisemy, homonymy, and others. Moreover, the ecological terminological system is an open system which allows the penetration of new terms by various ways, for instance: the connection with the common language, the influence of foreign languages, etc.

Dezvoltarea dinamică a științei și tehnicii în epoca modernă, creșterea schimburilor interculturale și acumularea de cunoștințe din diverse domenii speciale au determinat apariția și dezvoltarea terminologiei. Prin urmare, terminologia este o disciplină a lingvisticii care se ocupă de termenii din limbajele de specialitate, de modul lor de formare, de evoluția lor și de modul de întrebuințare [1]. Comparând însă procedeele de care dispune lexicul comun al unei limbi, pe de o parte, și terminologiile specializate, pe de altă parte, în sporirea sau înnoirea inventarelor lor, se poate ușor observa că cele două domenii urmează, în linii generale, aceleași căi. Însă, termenii de specialitate se disting în anumite privințe de cuvintele limbajului comun:

- Au o destinație precisă și un uz restrâns anumit unui limbaj;
- Au o definiție clară, exactă;
- Denumesc concepte care se supun unor structuri și clasificări riguroase;
- Se formează în rezultatul unui proces conștient și dirijat;
- Nu au conotație emoțional afectivă;
- Sensul lor este independent de context;
- Se împrumută cu ușurință dintr-o limbă în alta [2].

Termenul ecologic reprezintă o variantă a termenului de specialitate și se caracterizează prin trăsăturile expuse mai sus. Specificitatea semantică a termenului ecologic este dată de către conținutul unei anumite noțiuni speciale, referitoare la domeniul ecologic, care este fixată printr-un anumit semn în sistemul terminologic dat. Pe de altă parte, specificitatea întrebuințării termenului ecologic este determinată de funcția comunicativă a acestuia, avându-se în vedere că termenul ecologic servește sferei ecologice de comunicare lingvistică.

Terminologia ecologică este un sistem deschis, în perpetuă dezvoltare, generată de către îmbogățirea sistemului cu noțiuni din domeniu, ceea ce determină procesul obligatoriu de formare a noi termeni pentru denumirea noilor noțiuni. Așadar, terminologia ecologică se află într-o continuă mișcare și nu reprezintă doar o totalitate, o oarecare mulțime de termeni dispași, între aceștia existând o serie de legături. Terminologia ecologică se poate reprezenta și ca o mulțime de termeni organizată sistemic, cum ar fi unitățile nominative, un tot unitar ce prezintă o anumită organizare internă și în care toate elementele, și anume – termenii, se află într-o legătură și acțiune reciprocă.

Drept exemplu putem lua termenul *ecosistem*, care constituie un element al unei structuri ierarhice a biosferei:

- *ecosistem planetar*;
- *biom* (ansamblu a mai multor ecosisteme bine diferențiate; ex.: pădurea);
- *biom-tip* (subsistem al biomului; ex.: pădurea de foioase);

fiind în același timp și un element al unei clasificări:

- *microecosisteme* (baltă, teren cultivat etc.);
- *mezoecosisteme* (lac, pădure, curs de apă etc.);
- *macroecosisteme* (mare, ocean, tundră etc.) [3].

Ca orice sistem terminologic, și cel ecologic prezintă o serie de trăsături specifice, cum sunt:

1. Relația lexicului specializat cu lexicul comun. Terminologia ecologică are dimensiuni colosale. Abundența lexicului terminologic în limbajul ecologic se explică prin relațiile existente între lexicul comun și cel ecologic, ceea ce face posibilă migrarea unităților lexicale dintr-un registru în celălalt. Pe de o parte, vocabularul specializat „atrage” prin specializare și transfer elemente curente ale lexicului comun. În principal, prin limitarea câmpului obiectual-noțional, cuvintele din lexicul comun pot trece în componența lexicului specializat.

De exemplu, cuvântul din lexicul comun „*cenușă*” (reziduu rămas după arderea unui corp; pulbere, praf) [4] trece în lexicul specializat modificându-și parțial sensul:

1. *cenușă acidă*,
2. *cenușă zburătoare*,
3. *cenușă de vulcan* [4].

Sau, cuvântul „*prag*” (partea de jos, orizontală, a unui toc de ușă sau a unei porți, puțin mai ridicată de la pământ, peste care se trece la intrare și la ieșire) [5] care capătă noi conotații:

1. *prag biologic*,
2. *prag de acțiune*,
3. *prag de alertă*,
4. *prag de dăunare*,
5. *prag de nocivitate*,
6. *prag economic de dăunare*,
7. *prag termic* [4].

Pe de altă parte, el împrumută altor arii lexicale termeni, care pot fi supuși unei alte specializări sau unui nou transfer metaforic:

a) *a polua*

1. a infecta, a vicia mediul înconjurător cu diverse substanțe nocive capată sens nou:

2. *a profana, a murdări*;

b) *mediu*

1. natura înconjurătoare alcătuită din totalitatea factorilor externi în care se află ființele și lucrurile
2. (în *practicile oculte*) Persoană dotată cu spirite, servind ca intermediar între spirite și cei vii.
3. *cale, chip, fel, formă, manieră, metodă, mijloc, mod, modalitate, posibilitate, procedare, procedeu, procedură, putință, sistem* [5].

Această determinologizare, întrebuițare a termenilor specializați în limbajul uzual cotidian, este numită de Robert Galisson „banalizare lexicală” [6].

2. Relația lexicului ecologic cu alte discipline. Un număr mare de termeni ecologici și de termeni împrumutați din alte domenii ale științei (ca, de exemplu, biologie, geografie, psihologie, fizică etc.) sunt termeni interdisciplinari. Terminologia ecologică interacționează strâns cu multe alte sisteme terminologice specializate. În consecință, terminologia ecologică se îmbogățește cu un anumit număr de termeni împrumutați ce sunt folosiți nu doar în mediul ecologic, ci și în alte câteva domenii de activitate, de exemplu:

„*Economie*” – ansamblul activităților umane desfășurate în sfera producției, distribuției și consumului bunurilor materiale și serviciilor – a fost împrumutat de terminologia ecologică, capătând de această dată conotații noi: *economia naturii, economia protecției mediului natural, economia resurselor naturale, economie ambientală, economie ecologică, economie noosferică* [4].

Criză, crize, s. f. **1.** Manifestare a unor dificultăți (economice, politice, sociale etc.); perioadă de tensiune, de tulburare, de încercări (adesea decisive) care se manifestă în societate [5]; a dezvoltat sensuri noi:

Criză ecologică, criză energetică, criză industrială [4].

Sunt foarte frecvente și cazurile când un termen ecologic migrează în mai multe sisteme terminologice, de exemplu:

Fulger, fulgere, s. n. **1.** Fenomen atmosferic care constă într-o descărcare electrică luminoasă produsă între doi nori sau în interiorul unui nor [7], devine:

război-fulger s.n.

tren-fulger s.n.

convorbire-fulger s.f. Discuție rapidă;

interviu-fulger s.n. Interviu luat rapid;

spălătorie-fulger s.f. Spălătorie rapidă;

turneu-fulger s.n. Turneu de foarte scurtă durată [5].

3. Terminologia ecologică se află în dezvoltare continuă, ceea ce contribuie la îmbogățirea lexicului specializat al acestei discipline. Situație ce se datorează unui număr de factori extraligvistici, cum ar fi lupta pentru protecția mediului ambiant, care a devenit una dintre problemele actuale. Odată cu dezvoltarea tehnologiilor și a vieții economice, atmosfera în care trăim este supusă riscului de poluare și distrugere. Iată de ce, tot mai des se vorbește despre aceasta și se întreprind acțiuni pentru protecția mediului înconjurător.

Acest fapt generează apariția termenilor noi în lexicul specializat al ecologiei. O ilustrare elocventă în acest sens este cuvântul „*ecotourism*” care datează din 1989 [7].

4. Un alt aspect nu mai puțin important al terminologiei în cauză este **influența limbilor străine**, în special a limbii engleze. Această influență asupra limbajului terminologic se realizează cu precădere prin împrumutarea unor termeni strict specializați, care sunt, de regulă, monosemantici. Cei mai noi termeni apăruiți în limbajul de specialitate care nu și-au găsit echivalente în limba română își păstrează varianta din limba sursă:

„*Green Peace*” (din engl. = „pacea verde”), *Umwelt* (în germ. *Umwelt* = mediu înconjurător), *smog* (din engl. *Smog, smoke* – fum, și *fog* – ceață, pâclă), *skimming* (din engl. *Skimming* – îndepărtare, spumă îndepărtată, înlăturare) [6].

Motivul acestei tendințe nu este o dorință a specialiștilor din domeniul ecologiei sau a vorbitorilor de limbă română de a utiliza termeni englezi sau francezi, ci pur și simplu insuficiența vocabularului de specialitate al limbii receptoare, imposibilitatea de a exprima în română noile concepte apărute în acest domeniu cu o dezvoltare atât de dinamică. În fața imposibilității de a exprima un anumit conținut nou, împrumutul constituie o soluție rapidă a problemei. Este vorba despre un împrumut dictat de necesitate. Mai departe, uzul va fi acela care va determina acceptarea sau respingerea lui ulterioară.

5. Deși au un caracter specific, indiferent dacă sunt împrumutați sau nu, **termenii ecologici se supun unor procese comune ca și celelalte cuvinte din limbajul comun: sinonimie, antonimie, polisemie, omonimie** [5].

a. *Sinonimie*. Cultura și limba, ca expresie a culturii, impun un anumit decupaj în percepția realității, care diferă de la un popor la altul, o manieră proprie de conceptualizare. Să luăm sintagma „*planning familial*” care a fost preluată din limba engleză și care a cunoscut și alte sinonime, ca: „*planificarea familiei*”, „*planificare demografică*” [6]. Recurgerea la utilizarea acestor sintagme sinonime permite integrarea noului concept într-un ansamblu lingvistic ale cărui elemente sunt deja cunoscute și nu pun probleme de înțelegere.

b. Ca și în domeniul lexicului comun, există, de asemenea, și fenomene de opoziție, *antonimie*. Noțiunile contradictorii au calitatea de a se nega reciproc în mod global, fără a admite intermedieri, de exemplu: *aerob, -ă, aerobi, -e*, adj. (Despre microorganisme) Care nu poate trăi fără oxigen; aerobiotic; și *anaerob, -e, anaerobi, -e*, adj. Care este capabil să trăiască într-un mediu lipsit de oxigen; anaerobiotic [6].

c. *Omonimia* constituie un alt fenomen întâlnit în terminologia ecologică. Evoluția divergentă a sensurilor unui cuvânt polisemantic poate duce la ruperea verigii de legătură dintre acestea, astfel încât ajung să funcționeze ca omonime. Acesta este și cazul cuvintelor care nu au trăsături semantice comune, fiind, de aceea, considerate cuvinte distincte, nu sensuri ale aceluiași cuvânt. De exemplu: „*homosferă*”:

1. *Homosferă* (din lat. *Homos* – prefix cu sensul „același”, „uniform”, „similar”, „comun”, și „*sphaira*” – sferă) – Strat inferior al atmosferei, situat între sol și altitudinea de 100 km, în care *constituenții principali (azotul și oxigenul) rămân în aceleași proporții*;

2. *Homosferă* (din lat. *Homo* – om, și sferă) sfera umană [6].

d. Deseori întâlnim la termenii ecologici proprietăți de a avea mai multe semnificații (*polisemie*); de ex., cuvântul „*gaz*”, a cărui semnificație poate fi dezambiguizată de context:

gaz, -e 1) Substanță în stare fluidă, cu densitate mică, expansibilă și compresibilă, care ia volumul și forma spațiului disponibil;

2) Substanță lichidă obținută prin distilarea petrolului și folosită drept combustibil [5].

În concluzie, am putea menționa ca lexicul specializat ce aparține domeniului ecologic este un sistem deschis și în dinamică continuă. Este un sistem care posedă aspecte specifice atât lexicului specializat, cât și celui comun, de aceea studiul terminologiei din acest domeniu va fi întotdeauna o problemă actuală.

Referințe:

1. Bidu-Vrînceanu A. Structura vocabularului limbii române contemporane. - București, 1986; Pitar M. Manual de Terminologie și Terminografie. - Timișoara, 2009.
2. Vasenco V. Probleme de Terminologie Lingvistică. - București, 1975.
3. <http://www.scribube.com/geografie/ecologie/Ecosistemul1351819149.php>
4. Dediu I. Tezaurul terminologic al Ecologiei. - Chișinău, 2010.
5. <http://dexonline.ro/>
6. Galisson R. Recherche de la lexicologie descriptive: la banalization lexicale. - Paris: Nathan, 1978.
7. www.etymonline.com